

putopis

Magna Graecia – južna Italija i Sicilija

terenska nastava Odsjeka za klasičnu filologiju
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Mirna Ukrainčik Jovanovski
19. listopada 2014.
Zagreb

2. – 3. listopad 2014.

Oko 9 navečer našli smo se ispred fakulteta i autobusom krenuli na naše putovanje – cilj je bio temeljito upoznavanje „Velike Grčke“ (lat. Magna Graecia; grč. Μεγάλη Ἑλλάς), termin koji se koristi za regije u antičkoj južnoj Italiji i Siciliji. Putovali smo oko 13 sati do Napulja, što je meni, za razliku od nekih koji nisu bili te sreće, proletjelo veoma brzo, jer sam većinu puta prespavala. Hvala Dramine, blagoslovljene bile!

Prva stanica našeg putovanja bio je Vezuv (lat. mons Vesuvius) – veoma važan aktivan vulkan, zaslužan za očuvanje brojnih antičkih naselja, među kojima su najpoznatiji Pompeji i Herkulanej, ali više o tome kasnije. Odvezli smo se autobusom gotovo do vrha, a ostatak, oko kilometar do kilometar i pol, morali smo pješke. Bilo je dosta strmo i naporno, ali ta je šetnja godila nakon dugog putovanja. Pogled u krater bio je šarolik: sretale su se ondje crvena, zelena i crno-smeđa boja – zelene biljke, crveno tlo i tamno kamenje.

Vezuv

Krater na Vezuvu

Kada smo se spustili, išli smo ravno do Kume (lat. Cumae; grč. Κύμη), najstarije i najsjevernije grčke kolonije na italjskom tlu, gdje sam već prije nekoliko godina bila sa srednjom školom. Nervozno i nezgrapno pročitala sam svoj referat o Kumi i Flegrejskim poljima, što zbog prirodnog straha od javnog nastupa, što zbog iscrpljenosti i umora, a i nije mi išlo ni u korist to što sam imala veliku gužvu u obavezama cijeli osmi i deveti mjesec, tako

da smatram da sam ga mogla i bolje napisati. Ali, što je tu je – pouka je ovdje: sljedeći put se bolje i kvalitetnije pripremiti, i zbog sebe i zbog drugih.

Nakon toga smo otišli do hotela u okolici Napulja, koji se ne može pohvaliti čistoćom i organiziranošću. Po dolasku se svašta nalazilo u sobama i kupaonama, radije ne bih o tome. U hotelu sam se žrtvovala za kolektiv i uzela krevet koji bi propao dva metra kad bi netko legao na njega. Ali nije bilo toliko strašno, sve je bolje od spavanja u autobusu.

3. listopada 2014.

Umorna sam kao pas! I zaželjela sam se kajgane za doručak, ali ništa od toga. Tost i kroasani. Cijeli dan smo proveli u Napulju, od 8 ujutro do 8 navečer. U jednom trenutku smo hodali gotovo 3 sata u komadu. Nisam navikla na takve pothvate. Po onom dijelu Napulja koji sam vidjela, a vidjela sam podosta, mogu reći kako je to najprljaviji grad u kojemu sam ikada bila, a promet vrlo neorganiziran. Velika je gužva, bučno je, a vozači automobila i motora lete naokolo kao muhe bez glave. Gledala sam kako jedan čovjek parkira svoj auto na mjesto koje veličinom očito ne odgovara njegovu vozilu – malo je gurnuo auto ispred sebe, zatim je, kad je išao u rikverc, malo pogurnuo skuter iza sebe, i tako više puta, sve dok se nije parkirao (ili bolje reći, ugurao), a kad je izašao, očito mu taj skuter iza auta nikako nije bio po volji, pa ga je jednostavno podigao i premjestio pola metra dalje.

Prvo smo posjetili Nacionalni arheološki muzej u Napulju (tal. Museo Archeologico Nazionale di Napoli), koji je jedan od najboljih u ovim krajevima i po veličini, mislim, najveći, a zatim smo krenuli u tu veliku šetnju, koju sam već spomenula – obišli smo Katedralu Uznesenja Blažene Djevice Marije, koja je u narodu poznata i kao San Gennaro, potom smo, ali samo izvana, vidjeli isusovačku baziliku Gesù Nuovo, baziliku sv. Klare (Santa Chiara) te istoimeni samostan.

Dobili smo prvo slobodno vrijeme! Toliko smo bili umorni da smo sjeli u prvi kafić koji smo vidjeli. Cijena jedne pive od 0,4 l veoma nas je “razveselila” – 5,5 eura (oko 42 kune). Opekli smo se i naučili – od tada pa nadalje uvijek smo prije narudžbe pitali koliko što košta.

U daljini se čula velika buka. Mislili smo da je prosvjed, ali kad smo se približili, vidjeli smo da su to ulični svirači i plesači, koji su izvrsnim nastupom okupili mnoštvo ljudi. Dignuli su nam raspoloženje, bili su puni dobre energije.

Detalj iz šetnje po Napulju

Ulični zabavljači

4. listopada 2014.

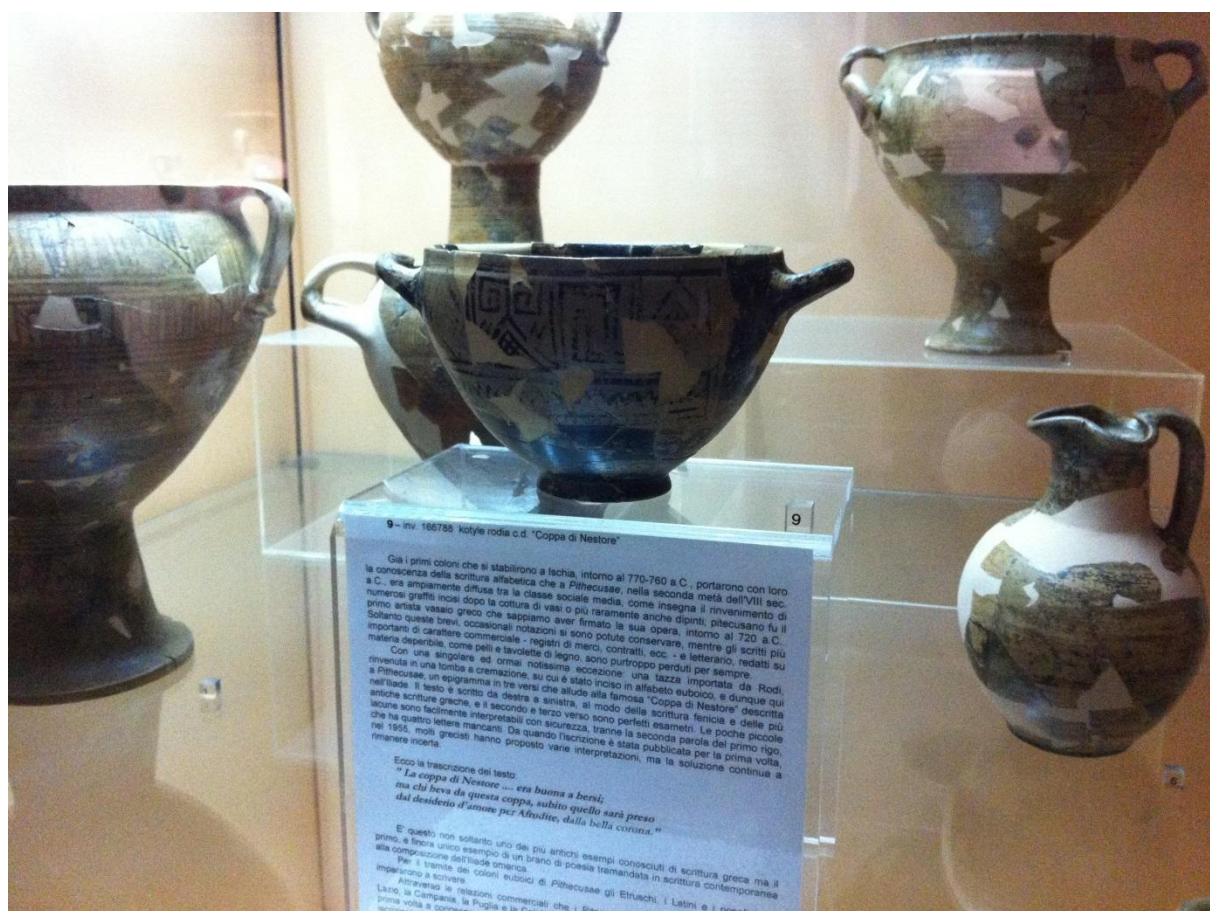
Probudila sam se odmornija nego ikad! Ravno 11 sati sna. Zaspala sam čim sam napisala posljednje gornje riječi. I dalje ništa od kajgane za doručak...

Danas smo išli na Ischiju, vulkanski otok u Tirenskom moru, gdje su se Eubejci naselili oko dvadeset godina prije dolaska u Kumu. Ovdje nas je, kako kaže Luka, "fortuna pomazila" (uvijek umrem od smijeha kad me pogleda ozbiljno i to kaže), jer gotovo pa i nismo došli do otoka. Trebali smo krenuti brodom iz Pozzuolija, ali kad smo došli onamo, ispalo je da brod odande uopće ne polazi u to vrijeme, pa smo jurili do napuljske luke i stigli 5 minuta prije polaska broda! Sanjinu, našem organizatoru putovanja, sve je to bilo dosta uzbudljivo, i to mi je bilo simpatično.

Ljuljanje broda mi nije odgovaralo, vjerojatno imam morsku bolest ili takvo što. Sjedila sam i promatrala ljude oko sebe; društvo je bilo šaroliko. U sjećanju su mi ostali jedan prekrasan par i jedna, iz naše perspektive, tipična talijanska obitelj – svi preplanuli, muž s okruglim trbuščićem, i s odjećom kakvu su prije nekoliko godina nosili samo tzv. metroseksualci, prije godinu dana tzv. hipsteri, a čini se, oduvijek Talijani. Žena, puna zlatne boje po sebi – zlatna teška ogrlica, zlatne šljokice po bijeloj majci i zlato po tenisicama na

petu. Troje djece, svako na svome mobitelu, nitko ne razgovara međusobno. Prvo sam ih, ne znam ni sama zašto, s podsmijehom osuđivala, ali kad smo se iskrcavali s broda, vidjela sam kako se iskreno smiju nekim svojim internim šalama i to mi je baš bilo drago. Svi smo mi u srži isti, kako po dobrim tako i po lošim stvarima, a nije na meni da sudim, pogotovo ne po tako površnim stvarima kao što je vanjština.

Ono što sam vidjela od Ischije je zaista lijepo. Pješčane plaže posvuda, mir, drveće raznih oblika i boja, okolni otoci, zanimljive stijene čudesnih oblika. Sam otok je veoma brdovit, tako da smo se do muzeja također morali penjati. Naime, bili smo u Arheološkom muzeju (tal. Museo Archeologico di Pitheculae; Pitakuza (lat. Aenaria, grč. Πιθηκοῦσαι) stari je naziv otoka) u mjestu Lacco Ameno, gdje se nalazi tzv. Nestorov pehar, jedan od najstarijih očuvanih zapisa grčkog alfabeta, koji je pronašao Giorgio Buchner godine 1954., a pripada geometrijskom razdoblju (8. stoljeće prije n. e.). Iznenadila me njegoa veličina - manji je nego što sam očekivala.

Nestorov pehar (na sredini)

Posvuda sam, i u Napulju i na Ischiji i na Vezuvu, čak i u predvorju hotela u kojem smo odsjeli, viđala sliku jedne te iste osobe, a čula sam da ju nazivaju “Papa Pio”, te sam upitala profesora Radića zašto se on posvuda pojavljuje. Odgovorio mi je protupitanjem: “A koji papa Pio? I., II., III. ... ?” Nisam mu mogla dati odgovor na to pitanje, jer nisam znala, ali mi je ukratko objasnio da se vjerojatno jedan od njih rodio negdje u blizini. Kada sam došla u Zagreb, malo sam istraživala i otkrila da se ne radi ni o kakvom papi, već da je riječ o svetom Piju iz Pietrelcine, svećeniku i katoličkom svecu, kojega su zvali Padre Pio. Misterij riješen...

5. listopada 2014.

Suživot starog i novog - Herkulanej

Iako nije bilo kajgane za doručak, dan je počeo izvorsno. Prvo smo posjetili Herkulanej (lat. Herculaneum), antički grad u Napuljskome zaljevu, koji je stradao 79. godine od erupcije Vezuva, kao i Pompeji, te je i iz tog razloga dobro očuvan – naime, ti su gradovi više od tisućljeća i pol ležali ispod naslaga blata, pepela i kamenja, koje ih je ostavilo gotovo

onakvima kakvi su bili prije dvije tisuće godina. Iskopavanje Herkulaneja započelo je 22. studenog 1738., te se taj datum smatra početkom klasične arheologije. Zna se da nije iskopan čitav grad, te da na sjeveru postoji još cijeli jedan dio, no zbog toga što se iznad tog dijela nalaze gusto naseljene stambene zgrade, iskopavanje nije, i vjerojatno neće biti dovršeno do kraja. Referat o Herkulaneju je, po mišljenju mnogih, najbolje od svih koji su izlagali, održala Luciola – bez papira, sve što zna o lokalitetu ispričala nam je iz glave, i to veoma elokventno i zanimljivo. Svaka čast! Kasnije mi je kazala kako studira grčki jezik i književnost te arheologiju, i o tome mi je govorila s tolikom strašću, što mi je bilo izvrsno, te sam joj, u najboljem smislu te riječi, bila zavidna na tolikoj iskri u očima, koju joj daje to što studira i čime se bavi. Kad smo bili u Napulju, neumorno je provela cijeli dan u arheološkom muzeju, dakle sve svoje slobodno i „ne-slobodno“ vrijeme. Odlično i hvalevrijedno!

Nakon Herkulaneja krenuli smo prema Pompejima (lat. Pompeii; grč. Πομπηῖα), koje sam već spomenula. Ovaj je grad, iako veći, lošije očuvan od Herkulaneja, jer je bio zakopan vulkanskim pepelom i kamenjem koji su padali odozgo rušeći krovove (za razliku od Herkulaneja gdje je vulkansko blato ulazeći u zgrade očuvalo velik dio konstrukcije), ali i lakši za iskopati zbog tanjeg sloja materijala. S obzirom na to da je bila nedjelja, ulaz je za sve bio besplatan, te je, sukladno tome, bila i velika gužva, a bilo je i vruće i sunčano, tako da nije bilo lako obići sve što smo planirali.

Pompeji

Freska iz Pompeja

U Pompejima se nalazi Apolonov hram, Jupiterov hram, Vila misterija s izvrsno očuvanim freskama, amfiteatar i mnoštvo drugih zanimljivosti – zalogajnice, kuće, bordeli... Ukratko, život u tom gradu nije bio nimalo dosadan. Kroz lokalitet nas je vodila simpatična, neprestano nasmiješana turistička vodičkinja. Na glavnom smo trgu konačno napravili zajedničku fotografiju, uz Sanjinov uzvik „Michelangelo!“, gdje sam umrla od smijeha.

„Michelangelo!“, zajednička fotografija u Pompejima, Vezuv u pozadini

Nakon dva sata vožnje stigli smo do Paestuma i smjestili se u hotel, a usput smo vidjeli i Cererin hram obasjan reflektorima usred noćne tame.

Čim sam ušla u hotel, osoblje mi je na upit za pivom u ruke stavilo čašu crnog vina i s osmijehom od uha do uha reklo kako kuća časti i neka samo uživam. Najbolji hotel na svijetu. Osim što ne znaju da je piletina meso, ali u redu. (Ne jedem meso, pa sam na večeri pitala što drugoga imaju, i na to je konobar počeo mahati rukama uzvikujući: „Pollo, pollo!“ (Piletina, piletina!))

6. listopad 2014.

Probudili smo se umorni, jer su nam za večerom dijelili vino kao da smo na Platonovoj gozbi, a kako reći ne? Kad je bal...

I dalje nema kajgane.

Nakratko smo razgledali hramove Paestuma – izvorno Herin, zatim za rimske vladavine Venerin hram, zatim drugi Herin hram, za koji se pogrešno mislilo da je Apolonov, te Atenin, za koji se isto tako pogrešno mislilo da je Cererin. Kakva strka i zbrka! Hramovi su prekrasni, a još ljepši ugođaj dala nam je okolna priroda u sklopu lokaliteta – sve je mirisalo po cvijeću i svježem zraku; meni se šetnja ondje činila kao u snu.

Nakon kratke pauze uslijedio je dug put do Sicilije – 6 sati vožnje do Mesinskog tjesnaca, zatim prijelaz brodom preko istog, pa ponovno vožnja do Naxosa. U autobusu smo gledali film „Goodfellas“, za koji se iskreno nadam da nije bio uvertira za našu sicilsku ekspediciju. Profesori i šjor Vinko vodili su nekakve žestoke rasprave, bili su, kako je rekao prof. Radić, oko jedne teme „podijeljeni kao Cipar“. Nadam se da vozač Dragec nije sudjelovao u „raspravi“.

Smjestili smo se u mali hotel tik do mora. Danas je pak, za razliku od ostalih dana, malo zahladjelo, što je godilo i duši i tijelu nakon veoma visokih temperatura, na koje nismo navikli, pogotovo za mjesec listopad.

Hramovi Paestuma

7. listopad 2014.

Odmah po buđenju, bez kajgane u želucu, zaputili smo se u Taorminu (lat. Tauromenium; grč. Ταυρομένιον) – stari gradić iznad Naxosa, s izvorno grčkim teatrom, koji su Rimljani ponovno u 2. stoljeću prije n.e. izgradili na istom mjestu. Slobodno vrijeme proveli smo šetajući se oko teatra i uživajući u pogledu na Jonsko more. Gradić je lijep, ali za moj ukus, prenatrpan suvenirnicama. Čini mi se da su suveniri jedino od čega to stanovništvo živi. Vidjela sam i suvenir-magnet sa slikom Mussolinija. Iako je ispod slike pisalo „Dux“, nisam bila sigurna je li to zaista on, jer mi je to bilo nevjerojatno, pa sam upitala prodavačicu tko je to, i sa smiješkom na licu mi je odgovorila: „Pa Mussolini!“. Nije mi baš jasno kako se to smije prodavati, iako i mi u našoj suvenirnici u Zagrebu imamo i ne baš primjerene artikle s asocijacijama na neslavno doba naše povijesti. U Njemačkoj, gdje je čak i zabranjena prodaja i tiskanje Hitlerove knjige „Mein Kampf“ (osim u povijesno-istraživačke svrhe, za što se mora predložiti posebna iskaznica i opravdanje), takvo što bi zasigurno završilo na sudu.

Teatar u Taormini

Pogled na Jonsko more

U jednom trenutku dogodilo se nešto neočekivano i ne baš ugodno – jedan od turista doživio je težak napadaj epilepsije i nisam znala što bih učinila. Njegovi su se pobrinuli za njega, položili su ga u pravilan položaj, na bok, kako slučajno ne bi došlo do toga da proguta jezik ili da povraća. Treba uvijek biti spreman na svakakve situacije i znati osnove prve pomoći. Kasnije je došla hitna pomoć, nadam se da je sve bilo u redu.

Svi smo mi od šećera, nikada ne znaš što je iza sljedećeg ugla, kada i gdje te čeka nešto opasno ili pogubno, ali, hvala Bogu, isto vrijedi i za lijepe i dobre stvari u životu.

Krenuli smo na Etnu. Uspjela sam zaspati u autobusu i probudila sam se na 1986 metara visine i na oko 5 Celzijevih stupnjeva. Velik šok, s obzirom na to da je dolje bilo sunčano i toplo. Ondje smo vidjeli ostatke lave od erupcije iz 2001. godine. Mjesto je zaista čudno – tlo je crno, kamenito, s pokojom biljkom tu i tamo, a i taman smo došli u oblak, tako da je svuda oko nas zrak bio bijel. Primijetila sam nešto veoma zanimljivo – ima neobično mnogo bubamara. U 20 koraka koje sam napravila, izbrojala sam ih čak 15! Zašto je tomu tako? Ovako, mnogo kukaca tijekom ljetnih mjeseci nakuplja masnoću i glikogen hraneći se drugim insektima, jer toplo vrijeme znači i više insekata, pa tako i više hrane. Kada dođe

vrijeme zime, sele se u visoke krajeve, gdje hiberniraju, odnosno miruju, a što više odu, to je temperatura niža, što usporava probavu, te tako imaju veće šanse da prežive zimu. Ne rade to samo bubamare, već se one na crnom kamenu Etne najviše primijete, pa se čovjek lako prevari i pomisli da su one iznimka. Ipak, doista je čudno vidjeti toliku koncentraciju bubamara na jednom mjestu, za razliku od npr. skakavaca ili komaraca, na koje smo već navikli.

Etna, 1986 metara nadmorske visine

I tako sam i ja pokupila svoj kamen s Etne, i taman kada se oblak razišao, uputili smo se prema Sirakuzi (lat. *Syracusae*, grč. *Συράκουσαι*). Prvo smo obišli arheološki park Neapolis – ondje smo vidjeli jedan rimski amfiteatar i jedan grčki teatar, najveći na Siciliji, te spilju koju nazivaju „Dionizijevim uhom“ – što zbog njezina oblika koji podsjeća na uho, što zbog priče koja kaže kako je Dionizije ondje držao zatvorenike te ih je, zbog prilično dobre akustike, prisluškivao što govore.

Za kraj dana ostala nam je šetnja Sirakuzom, za koju je Ciceron rekao da je najljepša od sviju gradova (*Urbem Syracusas maximam esse Graecarum, pulcherrimam omnium saepe audistis. Est, iudices, ita ut dicitur. Marcus Tullius Cicero, In Verrem, II,4,117*). Nismo niti mi bili daleko od tog mišljenja.

8.listopad 2014.

Odmah po buđenju krenuli smo u obilazak arheološkog muzeja u Sirakuzi, također jednog od najboljih u Italiji. Sama je zgrada veoma zanimljiva oblika, a po tome obliku dijeli se i tematski na: prehistorijski period Sicilije, zatim dio posvećen iskopinama iz jonskih i dorsko-grčkih kolonija, za kojim slijede potkolonije Sirakuze, te, meni osobno najdraži dio, onaj koji se bavi helenističko-grčkim i rimskim periodom, prepun keramike, kipova i raznih predmeta svakodnevne uporabe. Najviše me zapanjilo kakvom su preciznošću i točnošću rekonstruirali neke predmete, na primjer, cijelu vazu iz samo nekoliko pronađenih komadića.

Popili smo kavu i krenuli u vožnju prema Enni, odnosno Piazza Armerini, vidjevši usput iz autobusa prekrasnu panoramu grada Caltagirone s neizmjernim poljima okolo, kakve ćemo često viđati u unutrašnjosti Sicilije.

Panorama unutrašnjosti Sicilije

U okolici Piazza Armerine nalazi se rimska vila, točnije Villa Romana del Casale, koju smo također posjetili. Vila je izvorno najvjerojatnije pripadala Maksimijanu, suvladaru cara Dioklecijana. Izgrađena je u 4. st., a napuštena u potpunosti u 12. st. Posebnost joj, osim veličine, daju podni mozaici – naime, svaka prostorija vile njima je ukrašena, i svaki mozaik priča svoju priču, te nam tako odaje način života ondašnjeg doba.

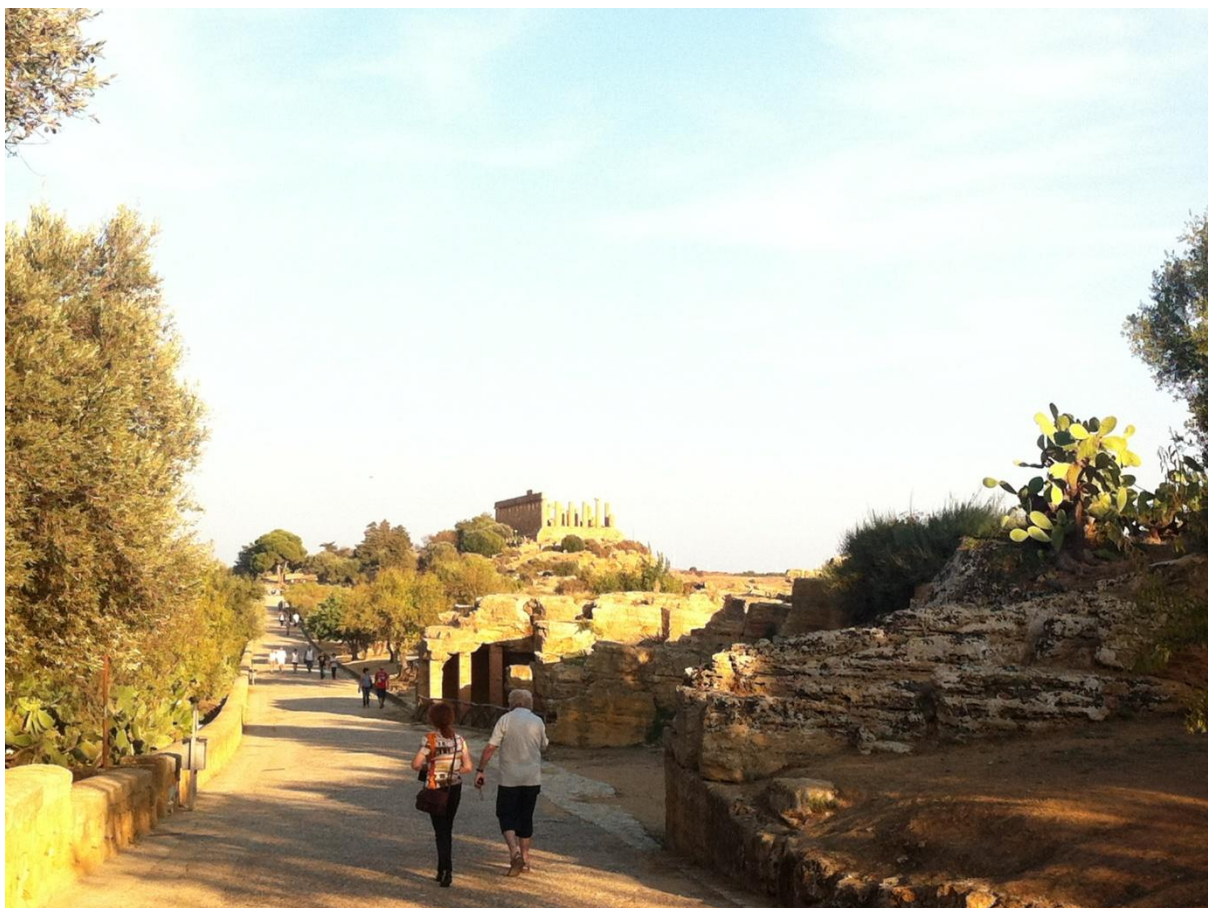
Mozaik iz Maksimijanove vile

Nakon kratke pauze za ručak, krećemo prema Agrigentu, gradu koji je, kako je rekao Sanjin, podijeljen u dva dijela – onaj gornji, „ne-za-klasične-filologe“, gdje se živi i radi, te onaj donji dio, „pitoreskniji“, koji je bliže moru i gdje se nalazi Dolina hramova (tal. Valle dei Templi). Ondje smo vidjeli Konkordijin hram, jedan od najbolje sačuvanih uopće, te nadalje onaj posvećen Olimpijskom Zeusu, Heri itd. Meni se posebno svidio kip Igora Mitoraja iz 2011. godine, kojeg su postavili u sklopu lokaliteta, a koji prikazuje Ikara kako je pao u more, nakon što se, jadan, poveselio letu, te je vođen željom prema nebu otopio vosak na krilima (*cum puer audaci coepit gaudere volatu, deseruitque ducem caelique cupidine tractus, altius*

egit iter. Publius Ovidius Naso, *Metamorphoses*, Liber VIII, 223-225). Pouka? Slušajte svoje roditelje, ponekad ipak oni znaju najbolje. Ili još bolje – ne povezujte krila voskom.

Ovo upravo pišem na pješčanoj plaži, sama sam, noć je, točam noge u Sredozemno more, a usne u sivi pinot, i jedino što čujem je zvuk valova kako se kotrljaju po beskrajnom tamnom moru. Može li bolje?

Nakon večere imali smo malo iznenađenje od hotela – živu glazbu i ples.

Dolina hramova

9.listopad 2014.

Dobili smo čak jedan dodatni sat za spavanje (iako ne i kajganu...)! To vam je na ovakvom putovanju kao da ste dobili na lutriji. Ali s obzirom na to da nemaju svi iste planove, u sobi su nam od 7 ujutro glasno odzvanjale budilice. Hm...

Ali dobro, digla sam se ranije nego što je trebalo, te sam, ako ništa, imala priliku vidjeti onu plažu koju sam jučer vidjela samo po noći. Sada je izgledala još bolje – plaža je ogromna, s lijeve i desne strane pružao se pijesak daleko daleko, nebo je bilo bez oblaka, a

more bez obale. Onda sam se sjetila kako izbjeglice sa sjevera Afrike putuju u oronulim čamcima ili čak kadama kako bi pribjegli u Europu u potrazi za boljim životom, i bilo mi je žao i nezamislivo koliki je to očaj koji te natjera da se upustiš u nešto toliko opasno, pogotovo kada sam svojim očima vidjela da se zaista, na najbistrijem danu, bez ikakva oblaka ili magle, obala uopće ne nazire. A to je ono isto što i oni vide kada bježe iz svoje zemlje. Iz jedne nesigurnosti u drugu. (Više o problemu i rješenju pitanja izbjeglica možete pročitati u knjizi „Praktična etika“, Petera Singera, pod podnaslovom „Oni unutra i oni izvana“.)

Danas smo malo trčkarali, sve nešto na brzinu. Oko 11 sati bili smo u centru Agrigenta i dobili sat vremena slobodno. Luka i ja smo se šetali ulicom Ateneom (tal. Via Atenea) i malo zavirili u crkvu sv. Franje Asiškog. Ja sam se još malo šetala glavnom ulicom, gdje je naći komad odjeće ispod 100 eura gotovo nemoguća misija. Nešto kao da šecete 5. avenijom New Yorka, samo što je sve sićušno. Luka je otišao do katedrale i kasnije mi ispričao kako su ondje svirale orgulje i kako je jedna crkva u tom slučaju naveliko bogatija ugođajem od one crkve u kojoj je tišina. Rekao je da će raspisati referendum za molbu kardinalu Bozaniću da u zakon uđe da u svakoj crkvi moraju stalno svirati orgulje, jer su orgulje super. Ne znam kako će to proći, ali mislim da će to malo pričekati, barem dok ne prođe referendum o davanju autocesta u koncesiju.

Via Atenea

Crkva sv. Franje Asiškog

U vožnji prema Selinuntu primijetila sam mnogo vjetrenjača i doslovno polja solarnih ploča. Jedan pljesak za eko-osviješten jug Sicilije!

Selinunt (lat. Selinus; grč. Σελινοῦς), grad koji je dobio ime po celeru, stari je antički grad u kojem smo mogli vidjeti hramove za koje se s toliko malo sigurnosti zna kome su posvećeni, da se nazivaju po slovima abecede, npr. hram C (najstariji i najveći, po konstrukciji veoma sličan Apolonovu hramu u Sirakuzi), hram O (posvećen možda Posejdonu ili Ateni), hramovi E, F i G (smatra se da su posvećeni Heri, Afroditi i Zeusu).

U Segesti, arheološkom centru na planini Barbaro, vidjeli smo grčki teatar iz 4. ili 5. st. prije n. e., kasnije renoviran od Rimljana, i, iako napušten prije završetka izgradnje, zbog okupacija teritorija od strane Kartažana, veoma dobro očuvan dorski hram, posvećen najvjerojatnije božici Dijani.

Hram u Segesti

Već dosta iscrpljeni i željni odmora, oko 8 sati navečer uspjeli smo se autobusom do grada Ericea, kako je gospodin Sanjin ponovno naglasio, „pitoresknog“, arhitektonski tipičnog malog srednjovjekovnog grada na oko 850 metara visine. Došli smo ravno u oblak,

bilo je hladno, mračno i maglovito, i sve mi je izgledalo kao set za filmove s Drakulom ili vampirima.

No dobro, 2 sata vožnje, i konačno smo stigli u hotel „Solunto Mare“, meni dosada najbolji od svih, udaljen 15 kilometara od Palerma, tik do mora, s bazenom i veoma ukusnom hranom te susretljivim i simpatičnim osobljem. Svaka pohvala, zaslužuju zvjezdicu više! Luka i ja smo uzeli vino i sjeli kod bazena, presretni što niti ne hodamo niti ne sjedimo u autobusu. Čavrljanje pa spavanje.

10. listopad 2014.

Pomirila sam se sa onom sudbinom u kojoj više nikada ne jedem kajganu. Mislim da je tako i bolje, vrijeme je za nove stvari u životu. Čula sam negdje da su žitarice zdrave, pa možda da probam s tim...

Danas sam si dala oduška. Čestitke vodiču, koji toliko poštuje slobodu izbora. Ostala sam oko hotela cijeli dan jer sam se osjećala kao da me pregazio kamion. Putovanje je zaista naporno, ali, iako mi je bilo žao što propuštam dio programa, nisam više mogla.

Kad su svi otišli u Monreale, sjela sam na ležaljku uz bazen hotela i počela pričati s recepcionarom. On je, nazovimo ga Andrea (ne sjećam se imena), iz centra Palerma, mlad je i zaljubljen u svoj otok i svoj posao. Konačno mi je i otkrio ime kaktusa koji smo viđali po cijeloj Siciliji – na talijanskom se kaže „fico d'India“ (lat. *Opuntia ficus-indica*), koji daje jestive plodove – tune. Govorio mi je o tome i zašto nema mosta koji bi povezivao Italiju i Siciliju (s obzirom na to da je Mesinski tjesnac na najužem dijelu širok „samo“ 3 kilometra); dva su glavna razloga, od kojih je prvi taj da sjeverni dio Italije, ekonomski moćniji, zapušta jug, što je i poznato, te da im se ta investicija ne isplati, dok južni dio nema novaca za takav pothvat, a drugi je razlog zadržavanje autonomije od strane Sicilije, koju joj upravo ta odijeljenost morem pruža. Andrea mi je razjasnio još nešto – često sam po lokalitetima viđala suvenire s natpisima „a mafiusa“ (mafijašica) i „u mafiusu“ (mafijaš), pa mi je potvrdio ono što sam i sama pretpostavljala, a to je da su na Siciliji članovi za rodove (koji su na talijanskom „la“ za ženski i „il“ za muški rod) drugačiji od onih uobičajenih za Italiju, dakle „a“ je član za ženski rod, a „u“ za muški. Također mi je ispričao što je to što financijski pokreće Siciliju – u prvom redu to je poljoprivreda. Zbog povoljne klime i tla, iako s nerazvijenim sustavom navodnjavanja, ovdje se mogu uzgajati razne žitarice, zatim masline, agrumi i orašasto voće poput badema i pistacija. Stočarstvo je također jedan od temelja gospodarstva, zatim slijede, naravno, ribolov, te turizam – veoma razvijena grana s obzirom

na ljepotu i bogatu povijest otoka, te povoljno vrijeme, koje ovdje traje gotovo pola godine. Dakle, da – na Siciliji itekako ima posla.

Oko 5 sati popodne, kad su se neki već bili vratili u hotel, počela sam se osjećati loše, što je doseglo svoj vrhunac oko 9 sati navečer, kad mi je srce ubrzano počelo kucati, uhvatila me teška vrtoglavica, jedva sam hodala, gledala i razmišljala. Bio je to težak napadaj panike. Ljudi koji pate od tjeskobe i/ili depresije često se srame govoriti o tome, ponajviše zbog okoline, koja ih ili osuđuje ili pokazuje premalo razumijevanja, a i zbog toga što misle da će se učiniti slabijima ili drugačijima, u lošijem smislu, od drugih. Upravo zbog toga, ja ću plivati u suprotnom smjeru i jasno i glasno, iako sažeto, ponešto reći o tome. Depresija i tjeskoba u današnje su doba veoma česti psihički poremećaji (ne bolest, već poremećaj – velika je razlika), javljaju se u raznim oblicima i jačinama kod oko 5% populacije (a kod gotovo svih ljudi jedan ili više puta u životu), a svojim prisustvom smanjuju kvalitetu života pojedinca. Takvi su poremećaji više-manje uspješno izlječivi, a zahtijevaju od osobe veliku snagu volje, kvalitetan rad na sebi i potporu obitelji i/ili prijatelja. Dakle, zvanje hitne pomoći u tom trenutku nije bilo iz nekakva hira ili radi privlačenja pozornosti, to je bila potreba. Da sam negdje pala i jako se ozlijedila, što bi bilo fizičke naravi, bih li i tada trebala zvati nekoga u pomoć ili bih se trebala praviti kao da se ništa nije dogodilo? Jedina je razlika u tome što je moj slučaj bio stranim očima nevidljiv, a ovaj drugi, hipotetski, ne bi bio, a ako nešto nije na prvu ruku naizgled očito, ne znači da to ne postoji.

Na hitnoj sam dobila injekciju, nakon čega sam se osjećala bolje, iako omamljeno i umorno. Sa mnom su bili Luka i Tamara (jer zna talijanski), koju sam upoznala na putovanju. Tamara je izvrsna osoba i ima veliko srce te sam joj jako zahvalna na pomoći. Kad mi je već bilo dosta bolje, doktor me pitao što studiram, i kada sam mu spomenula latinski, tražio me da mu kažem nešto na latinskom, pa sam počela recitirati Katulove pjesme, što ga je oduševilo, pa smo zajedno u ordinaciji dalje prevodili neke pjesme koje je pronašao na internetu. Na kraju je sve ispalo dobro, čak na trenutke i zabavno.

Čim sam ušla u hotel, prišla mi je kolegica. Taman je došla s jedne zanimljive rasprave gdje se pričalo o Robertu de Niro i o tome je li trebao otići u mirovinu 90-ih, ili je s pravom ostao u filmskoj industriji do danas. Ja sam tvrdila da je čovjek trebao stati kad je valjalo, otići na vrhuncu i posvetiti se obitelji, ali ona se nije složila, i tako je puklo prijateljstvo. No, to me nije iznenadilo, jer je uobičajeno da se ljudski odnosi kidaju radi najbanalnijih stvari.

11-12. listopada 2014.

Cijeli smo dan proveli u Palermu (lat. Panormus; grč. Πάνορμος) – glavnom gradu pokrajine, koji su u 8. st. prije n.e. osnovali Feničani. Nadam se da su tada imali organiziraniji promet i bolje vozače, jer je cestovna situacija uvelike sličila na već spomenuti Napulj, samo što su ovaj put u svu tu strku bile uključene i kočije s konjima.

Posjetili smo Normansku palaču, koja je za vrijeme normanske dominacije bila sjedište sicilskih vladara, a danas u njoj zasjeda regionalni parlament Sicilije. Dijelom je otvorena za javnost. Vidjeli smo stare portrete kraljevske loze i antikni namještaj, a imali smo priliku ući i u sam parlament.

Kratkom šetnjom došli smo do glavne katedrale Palerma, smještene također na glavnoj ulici grada – Corso Vittorio Emanuele (usporedivo sa zagrebačkom Ilicom). Katedrala je sagrađena u 12. stoljeću, a miješaju se u i na njoj razni stilovi – normanski, gotički, barokni – sve zbog konstantnog obnavljanja i dodavanja elemenata kroz povijest.

Ostatak dana provela sam s Lukom, uglavnom odmarajući se u parku, s obzirom na to da smo i on i ja bili iscrpljeni zbog jučerašnjeg neugodnog događaja. Uspjeli smo se malo i prošetati po glavnoj ulici i kupiti neke suvenire, ručali smo u dobrom restoranu i pronjuškali smo po palermskom „Hreliću“, gdje se moglo naći zaista svašta – od odjeće, starih knjiga, ploča, reklama, čavala, nakita, čak i odličja iz 2. svjetskog rata.

Palermski „Hrelić“

Oko 8 navečer ukrkali smo se na noćni brod za Napulj. Stajala sam na palubi taman kada je brod izlazio iz luke i gledala sam kojom se nevjerojatnom usklađenošću ljudi pokreće tako velik brod. Desetak ljudi, svatko radi svoje, a opet svatko zna što radi i onaj drugi – za nekoliko minuta već smo bili udaljeni od svjetla Palerma i plovili smo glatko kroz tamnu noć.

Ako me pitate kako mi je bilo, reći ću – odlično. Ako me pitate što sam vidjela, reći ću – ono što se ne može čitati u knjigama. A ako me pak pitate što sam naučila iz svega ovoga reći ću sljedeće: to da funkcioniranje mnogo različitih ličnosti stavljenih na jedno mjesto ne prolazi uvijek glatko, da se planirano ponekad izjalovi, čemu se treba uvijek prilagoditi i ne dočekati to kao veliko iznenađenje, a najbitnije od svega je to da sam, čini mi se, došla do cilja putovanja: upoznala sam vrlo detaljno i iscrpno onu povijest Velike Grčke koja se ne može pronaći u enciklopedijama na policama knjižnica, a isto tako i sadašnjost dijelova Italije te tok disanja njezina života, ljudi i kulture.